

Η ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Φίλτατέ μοι,

ΕΧΕΙΣ δίκαιον. Ἡ ἐλληνικὴ ἐκδοτικὴ ἔχει πολλὰ περίεργα, ἄγνωστα εἰς τὸ πολὺ δημόσιον, ἐπομένως ἐν ἄρθρον περὶ αὐτῆς· ἔχει τὸν τόπον τοῦ εἰς τὴν μεγάλῃ ἐτησίαν ἐγκυκλοπαιδείαν τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύει τὸ Ἡμερολογίόν σου. Μολονότι δὲ δὲν γνωρίζω κατὰ πόσον ἡ ἰδέα σου, τοῦ ν' ἀποταθῇ κατὰ προτίμησιν εἰς ἐμὲ διὰ τὸν σκοπὸν σου, θὰ κριθῇ ὡς ἐπιτυχὴς ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας σου, ἐν τούτοις σπεύδω ν' ἀνταποκριθῶ εἰς τὴν εὐμενῇ πρόσκλησίν σου.

Τῷ ὄντι ἡ περιγραφή τῶν ἐργασιῶν ἐνὸς ἐκδοτικοῦ καταστήματος δὲν θὰ ᾔηται διὰ τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Ἡμερολογίου σου ὀλιγώτερον ἐνδιαφέρουσα τῇ περιγραφῇ· μεγάλου ἐξερευνητοῦ περατώσαντος αἰσίως τολμηρὰν ἐκδρομὴν εἰς ἄγνωστον χώραν. Καὶ ἐδῶ ἔχει νὰ περιγράψῃ τις ἥθη καὶ ἔθιμα ἐντελῶς ἄγνωστα, ἐπεισόδια σχεδὸν ἀπίστευτα καὶ γενικῶς πράγματα, περὶ τῶν ὁποίων ὁ πολὺς κόσμος δὲν ἔχει οὔτε ἰδέαν. Ἐὰν δὲ κατὰ τὴν ἐξερεύνησιν αὐτὴν δὲν διατρέχει τις τὸν κίνδυνον νὰ καταφαχωθῇ ὑπὸ ἀγρίων ἢ νὰ ἐμπέσῃ εἰς ἐνέδραν, ἐν τούτοις τὰ ἀπρόοπτα καὶ αἱ ἐκπλήξεις δὲν εἶναι ὀλιγώτερα.

Καὶ ἐν πρώτοις τί ἐστὶ ἐκδότης; Ἡ λέξις εἶναι γνωστὴ βεβαίως, τὸ πρᾶγμα ὅμως εἶναι ἐντελῶς σχεδὸν ἄγνωστον διὰ τοὺς πολλούς. Ὁμοιάζει μὲ τὴν βινάναν, τὴν ὁποίαν ὅλοι γνωρίζουν κατ' ὄνομα, πολλοὶ ὀλίγοι ὅμως ἔφαγαν. Δι' αὐτούς, τοὺς πολλούς, ὁ ἐκδότης εἶναι καὶ δὲν εἶναι ἐπαγγελματίας· ἔχει κάποιαν σχέσιν μὲ τὰ βιβλία, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰς ἐφημερίδας· ἔχει τυπογραφεῖον ἴσως, ἀλλὰ κολλᾷ καὶ προγράμματα· ἐνίοτε βγάζει καὶ εἰκόνας, δένει δὲ καὶ βιβλία. Εἶναι λοιπὸν κάτι νεφελωδὺς ἀόριστον καὶ ἀτύλληπτον ὁ ἐκδότης, μισοεφημεριδογράφος, μισοτυπογράφος, μισοπρογραμματοποιός, μισοζωγράφος, μισοβιβλιοδέτης.

Αὐτὴ εἶναι ἡ μία ὄψις τοῦ ἐκδότου, ἡ ὄψις τὴν ὁποίαν βλέπει ὁ πολὺς κόσμος, ὁ κόσμος τοῦ ὁποίου αἱ σχέσεις μὲ τὰ γράμματα καὶ τὰ βιβλία εἶναι τεταμέναι.

Ἀπέναντί αὐτῶν ὅμως ὑπάρχουν οἱ ὀλίγοι, οἱ λαμβάνοντες τὸ πρᾶγμα ἀπὸ τὴν ἀντίστροφόν του ὄψιν ἀκριβῶς. Δι' αὐτοὺς ὁ ἐκδότης εἶναι ἐπαγγελματίας πλουτίζων ἀκόπως καὶ ἄνευ λόγου εἰς βάρος τῶν γραφόντων. Ἡ ὑπαρξίς του δὲν ἔχει κανένα λόγον, ἀφοῦ ἡμπορεῖ κανεὶς ἐξαίρετα νὰ τυπώσῃ καὶ πωλήσῃ μόνος του τὸ βιβλίον.

Οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶναι οἱ πρωτόγαλτοι. Δι' αὐτοὺς ἡ πέννα ἔχει τὴν ιδιότητα ἰνδικῆς καννάβεως. Ἦκουσαν ὅτι ἡ Πάπισσα Ἰωάννα ἀφῆκε τόσας χιλιάδας δραχμὰς κέρδη, ἡ μετάφρασις τῶν Ἀθλίων τόσα, ὁ Ροκαμβόλ τόσα, ἔτυχε δὲ νὰ ἔχουν περάσει καὶ τὴν μιστὴν τοῦλάχιστον μέθοδον τοῦ Ὀλλενδόρφου. Εἰς ἐνέργειαν λοιπὸν ἡ φάμπρικα. Ἐνα λεξικὸν Γαλλικόν, μία πέννα καὶ ὀλίγον χαρτί εἶναι πράγματα ποῦ εὐρίσκονται εὐκόλα. Καὶ ἡ μετάφρασις κουτσὰ στραθὰ μετὰ μηνῶν τινῶν ἀγωνίας καὶ ἰδρωτὰς φιλοπονεῖται.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ σπεύδοντες πρὸς τὴν δόξαν καὶ τὸν πλοῦτον. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ οἱ μὴ ἀρκούμενοι εἰς μεταφραστικὴν ἀπλῶς δόξαν καὶ ἐπιδιώκοντες φήμην συγγραφῆς. Αὐτοὶ γράφουν πρωτότυπα ἔργα, μυθιστορήματα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀλλὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἔργα καὶ ἐπιστημονικά.

Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δέ, μόλις θέσουν τὴν τελευταίαν τελείαν ἐπὶ τοῦ χειρογράφου, ἀρχίζουν τὰ ὄνειρα. Ὅνειρα κυανᾶ καὶ φυστικιά. Ὁ ἐπίδοξος συγγραφεὺς κολυμβᾷ εἰς κυανοῦν πέλαγος εἰκοσιπενταδράχμων καὶ ἑκατονταδράχμων καὶ εἰς φιστικίζοντα ὠκεανὸν πεντακοσιοδράχμων καλοσιδερωμένων τῆς Ἑθνικῆς, ὑπεράνω τῶν ὁποίων πτερυγίζει προικοφόροι νύμφη ἐν εἵδει οὐράς. Καὶ ἔτσι ἀπευθύνεται ἡ πρώτη ἐπιστολή, ἡ ἀποφασίζεται ἡ πρώτη ἐπίσκεψις εἰς τὸν ἐκδότην.

Ἐχω εἰς χειρὰς μου μίαν τοιαύτην ἐπιστολὴν ληφθεῖσαν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν. Πρόκειται περὶ μεταφράσεως ἐνὸς τομιδίου διηγημάτων ἐξ ὀλιγίστων τυπογραφικῶν φύλλων. Ὁ μεταφραστὴς θέτει τετραγωνικώτατα τοὺς ὅρους του διὰ τὴν παραχώρησιν τοῦ χειρογράφου. Ἀκούσατε :

Πρῶτον. Δύο χιλιάδας δραχμὰς ἅμα τῇ παραδόσει τοῦ χειρογράφου.

Δεύτερον. Τριακόσια σώματα ἐκ τοῦ ἔργου.

Τρίτον. 40 0)0 ἐπὶ τῶν κερδῶν.

Δὲν εἶναι καὶ πολλὰ Ὑπάρχουν ἄλλοι ἀπαιτητικώτεροι ἀ-

κόμη. Σημειωτέον ὅτι ὅλη ἡ μετάφρασις τοῦ ἔργου εἶναι ἐργασία δέκα ἕως δεκαπέντε ἡμερῶν δι' ἓνα πρώτης τάξεως μεταφραστὴν ὅστις θὰ πληρωθῇ δι' αὐτὴν διακοσίας τὸ πολὺ δραχμάς.

Εἰς τὴν πρότασιν αὐτὴν ὁ ἐκδότης εἶναι ἡναγκασμένος· ν' ἀπαντήσῃ εὐχαριστῶν διὰ τὴν εὐγενῆ προσφορὰν καὶ λυπούμενος διότι ἄλλαι ἐργασίαι δὲν τοῦ ἐπιτρέπουν ν' ἀναλάβῃ καὶ τὴν ἑκδοσιν ταύτην.

Τὴν πρώτην αὐτὴν ψυχρολουσίαν διαδέχονται καὶ πολλὰ ἄλλα· μέχρις οὗτο ὁ πρωτογράφος συγγραφεὺς ἀποφασίσῃ νὰ εὕρῃ χρήματα καὶ τυπώσῃ τὸ ἔργον ὁ ἴδιος.

Διὰ νὰ ἤμεθα ὁμῶς ἐν τῇ ἀκριθείᾳ πρέπει νὰ προσθέσωμεν ὅτι εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν καταλήγουν ὅχι μόνον οἱ πρωτόβγαλτοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πεπειραμένοι πολλάκις εὐρίσκοντες ἑαυτοὺς ἡδίκημένους ἀπὸ τοὺς ἐκδότας, ὅλοι ἀγόμενοι ἀπὸ τὴν αὐτὴν κεντρικὴν ἰδέαν· ὅτι ὁ ἐκδότης δὲν προσθέτει τίποτε εἰς τὸ ἔργον κερδίζων ἀκόπως καὶ ἄνευ λόγου, ἐπομένως εἶναι περὶ τὸς.

Καὶ ὁ συγγραφεὺς λαμβάνει τὰ χειρόγραφα ὑπὸ μάλης καὶ ἀρχίζει ἡ περιπλάνησις εἰς ἀναζήτησιν τυπογραφείου.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς ἀρχίζει μαρτύριον ἀτελείωτον διὰ τὸν δυστυχῆ συγγραφέα· μαρτύριον, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου καὶ ἔλθῃ ἀποσπασματάρχης ἤθελεν ὠχριάσει. Ὁ συγγραφεὺς κινδυνεύει δεκάκις τῆς ἡμέρας νὰ ἔλθῃ εἰς χεῖρας μὲ τὸν τυπογράφον. Ἄλλοτε πταίουν τὰ στοιχεῖα καὶ ἄλλοτε τὸ πιεστήριον καὶ ἄλλοτε αἱ διορθώσεις καὶ αἱ μεταβολαὶ τοῦ κειμένου, αἱ ὁποῖαι ἐξαγριώνουν τὸν τυπογράφον.

Τέλος μίαν καλὴν πρωΐαν ὁ συγγραφεὺς εἰδοποιεῖται ὅτι τὸ ἔργον ἐπερατώθη καὶ ἐρωτᾶται ποῦ θέλει νὰ τοῦ ἀποστείλουν τὰ νωπὰ ἔτι τυπογραφικὰ φύλλα. Ἀρχίζει τότε νέα περιπλάνησις πρὸς εὑρεσιν βιβλιοδέτου ὅστις θ' ἀναλάβῃ τὸ δίπλωμα τῶν τυπογραφικῶν φύλλων, τὴν ραφὴν αὐτῶν καὶ τὴν βιβλιοδέτησιν ἐν γένει τῶν ἀντιτύπων μετὰ τοῦ ἐξωφύλλου.

Τέλος τελειώνει καὶ αὕτῃ ἡ ἐργασία καὶ μετ' ὀλίγον ὁ συγγραφεὺς βλέπει καταφθάνουσιν εἰς ἓνα καροτσάκι τὴν πρώτην ἀποστολὴν τῶν ἀντιτύπων, ἔπειτα τὴν δευτέραν, τὴν τρίτην κτλ., ἀντιπροσωπεύουσιν ἐν ὅλῳ ἓνα τόννον περίπου βάρους. Οἰκονομεῖται ὅπως ὅπως ὁλος αὐτός· ὁ ὄγκος μέσα εἰς τὰ δωμάτια, ὑπὸ τὰς κλῖνας, εἰς τὴν κουζίναν καὶ τέλος· τέλος ἀρχίζει νέον καὶ φοικωδέστερον μαρτύριον.

Τὰ σώματα αὐτὰ πρέπει νὰ διατεθοῦν πρὸς πώλησιν. Εὐρίσκονται βιβλιοπῶλαι δεχόμενοι εἰς τὰς βιτρίνας των τὸ βιβλίον

πρὸς πώλησιν μὲ προμήθειαν 20, 30 ἢ καὶ 40 τοῖς 0)0· μὲ ἄλλους ἐν ταῖς ἐπυχρίαις διεξάγεται συνεννόησις ταχυδρομικῶς· ὅλοι οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ εὐρίσκονται εἰς κίνησιν· ἀγοράζεται σπάγγος, χαρτί διὰ τύλιγμα, κόλλα, γραμματόσημα· ἐτοιμάζονται δέματα, γράφονται διευθύνσεις· ἡ ὑπηρετρία ἀπὸ τῆς κουζίνας μετατίθεται εἰς τὸ γραφεῖον ὅπου τυλίσσει τὰ πακέτα· ὁ μικρὸς κολλᾷ γραμματισήμα· ὁ συγγραφεὺς δένει μὲ σπάγγον τὰ πακέτα καὶ τὰ παραδίδει εἰς τὴν σύζυγον, ἢ τὴν κόρην, τὴν μητέρα, τὴν ἀδελφὴν τέλος πάντων, ἢ ὅποια τὰ σφραγίζει μὲ τὸ βουλοκέρι· ἐνίοτε ἡ γάτα τῆς οἰκίας τρώγει τὸ ἄλειψι· τῇ· κόλλας ἢ ὁ σκύλος ἀρχίζει νὰ φυλλομετρῇ μὲ τοὺς ὄνυχας καὶ τοὺς ὀδόντας παραπετόν σῶμα τοῦ συγγράμματος· ὑπὸ τὴν κουζιναν ἀρχίζει νὰ εἰσφορᾷ ἡ πρώτη κνίσσα τοῦ καιομένου φαγητοῦ, ἡ ὑπηρετρία τρέχει ἑξάλλος, ὁ Τοτὸς ραπισθεῖς, διότι ὀλίγον ἔλειψεν νὰ καῇ μὲ τὰ σπέρτα, ὠρύεται εἰς μίαν γωνίαν, ἐπακολουθεῖ ἀναστάτῳσις, ἕως ὅτου ὁ δυστυχὴς συγγραφεὺς καθιδρῶς, ἀσθμαίνων, ρίπτεται εἰς μίαν καρέκλαν βλασφημῶν τὴν ὥραν καὶ τὴν στιγμὴν ποῦ ἀπεφάσισε νὰ τυπώσῃ βιβλίον.

Ἄλλ' ἐδῶ θὰ φαντάζεσθε ὅτι ἐτελείωσαν πλέον τὰ βάσανά του. Ἐν τούτοις ὅλ' αὐτὰ δὲν ἀποτελοῦν παρὰ τὴν ἀρχὴν μόλις.

Δὲν ἀρκεῖ νὰ τυπώσῃ τις ἐν βιβλίον καὶ νὰ ἐφιδιάσῃ μὲ αὐτὸ μερικὸς βιβλιοπώλας. Πρέπει καὶ νὰ τὸ πωλήσῃ. Καὶ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ τὸ καταστήσῃ γνωστόν. Ἀρχίζει λοιπὸν νέα σειρὰ ἐπισκέψεων εἰς δημοσιογραφικὰ γραφεῖα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ συγγραφεὺς νομίζει ἐν ἀγία ἀπλοϊκότητι ὅτι αὐτὰ τὰ πράγματα γίνονται ὁμαλῶς. Τρέχει λοιπὸν δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, προμηθεύεται συστατικὰς πρὸς δημοσιογράφους, μοιράζει ἀφειδῶς ἀντίτυπα, παρακαλεῖ ἕνα δύο ρέπορτερ τοὺς ἐποίους ἔτυχε νὰ γνωρίζῃ, ἀγοράζει καθ' ἡμέραν ὅλα τὰ φύλλα καὶ τὰ διατρέχει διὰ ταχέος καὶ ἀνησύχου βλέμματος προσπαθῶν ν' ἀνακλύψῃ κανὲν ἀρθρίδιον διὰ τὸ βιβλίον τοῦ ἕως ὅτου βλέπει ὅτι ὅλον αὐτὸ τὸ φοβερόν ποδοκόπι κατέληξεν εἰς δύο στίχους φυλλαρίου τινὲς ἀριθμοῦντας τοὺς ἀναγνώστας τοῦ εἰς τὰ δάκτυλα τῆς μιᾶς χειρός. Ἀποφασίζει τότε μὲ συντριβὴν καρδίας νὰ πληρώσῃ μίαν ἢ δύο πενιχροτάτας ἀγγελίας εἰς γωνίαν τινὰ μιᾶς ἢ δύο ἐφημερίδων καὶ ἡσυχάζει.

Ἄλλ' ἐκ τῆς προσκαίρου αὐτῆς ἀναπαύσεως ἔρχεται νὰ τὸν ἐξαγάγῃ μία ἐπιστολή·

«Φίλτατε

Εἶδα ὅτι ἐξέδωκες τέλος πάντων τὸ ἔργον σου.

Βρὲ ἀδελφέ χάθηκε ἐν ἀντίτυπον καὶ δι' ἐμέ·

Τὸ περιμένω καὶ σὲ φιλῶ.»

Εἶναι ἡ πρώτη ἐπιστολὴ τζαμπατσῇ αὐτῇ, τὴν ὁποίαν ταχέως ἀκολουθεῖ ἄλλη καὶ ἔπειτα ἄλλη καὶ ἔπειτα ἄλλη. Καὶ ὁ συγγραφεὺς στέλλει καὶ στέλλει ἀδιακόπως ἀντίτυπα, γράφων ἀφιερώσεις ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου καὶ πληρόνων καὶ τὰ ταχυδρομικά.

Ἀρχίζουν ἔπειτα αἱ περιοδεῖαι καὶ ἡ ἀλληλογραφία μὲ τὰ βιβλιοπωλεῖα περὶ τῆς τύχης τοῦ βιβλίου, ἐὰν ἐπωλήθη καὶ τί ἐπωλήθη· ἀνοίγονται κατάστιχα, κρατοῦνται λογαριασμοί, προκύπτουν φιλονεικίαι ἐπὶ τῶν λογαριασμῶν. Ἐπειτα σιγὰ σιγὰ ὅταν βεβαιωθῇ πλέον ὅτι μετὰ ἐξάμηνον ἀγωνίαν αἱ εἰσπράξεις δὲν ἐκάλυψαν οὔτε τὸ δέκατον τῶν δαπανῶν — ὅλος αὐτὸς ὁ πυρετὸς καταπίπτει, ἡ ἀλληλογραφία παύει καὶ ὁ συγγραφεὺς, τελειῶς πλέον ἀδιάφορος διὰ τὸ ἔργον του, ξένος σχεδὸν πρὸς αὐτό, ἀρχίζει μόλις νὰ ἐννοῇ ὅτι τὸ βιβλίον θέλει ἐκδότῃ.

Καὶ ἄς μὴ νομίζῃ τις ὅτι τ' ἀνωτέρω εἶναι ὑπερβολικά· ἐξ ἐναντίας αποτελοῦσι τὴν ἀπλουστέραν μορφήν τῶν περιπετειῶν τοῦ ἐκδοτοσυγγραφέως· διότι ἂν τὸ ἔργον ἔχει εἰκόνας ἢ ἂν πρόκειται περὶ συγγράμματος τεχνικοῦ ἢ ἐπιστημονικοῦ, ἡ δαπάνη καὶ αἱ περιπέτειαι προσλαμβάνουν διαστάσεις φανταστικάς· καὶ ἀπιστεύτους. Ὑπάρχει δὲ συγγραφεὺς ὅστις σήμερον, μετὰ τριετίαν δηλαδὴ ἀφότου ἐξέδωκε τὸ βιβλίον, τρέμει μήπως τὸ κατάστημα (κατάστημα πολὺ ὀλίγον σχετιζόμενον μὲ τὰ βιβλία) εἰς τὸ ὅποιον ἀνέθηκε τὴν κυκλοφορίαν τοῦ βιβλίου του, συλλάβῃ τὴν κακὴν ἰδέαν νὰ τοῦ κουβαλήσῃ εἰς τὸ σπίτι ὅλα τὰ ἀπώλητα σώματα ὅσα πῶρα ἀναπαύονται εἰς τὰς ἀποθήκας τοῦ καταστήματος, ἀφίνοντα ἐλευθέραν τὴν χρῆσιν τῆς κουζίνας καὶ τῶν δωματίων τοῦ συγγραφέως.

Ἐκ τῆς ὠχρᾶς αὐτῆς εἰκόνης εὐκόλως δύναται νὰ συμπεράνῃ τις ὅτι ἐὰν οἱ συγγραφεῖς ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἐκδίδουν οἱ ἴδιοι τὰ ἔργα των, ἡ ἀπώλεια εἰς χρόνον καὶ χρῆμα θὰ ἦτο τοῦλάχιστον τριπλασία ἐκείνης, ἣν ἀπαιτεῖ ἡ δι' ἐκδότου κυκλοφορία· καὶ τοῦτο, ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἡ πώλησις τοῦ βιβλίου εἶναι ἀπολύτως ἐξησφαλισμένη, τοῦθ' ὅπερ εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον. Ἄνευ δὲ ἐκδοτῶν ταχέως θὰ ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν μακαρίαν ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ συγγραφεὺς διὰ νὰ καλύψῃ τὰς δαπάνας τῆς ἐκδόσεως ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπικαλεσθῇ διὰ τῶν φίλων του τὰ φιλόμουσα αἰσθήματα στενοῦ κύκλου γνωρίμων καὶ εἰς τὸ τέλος, φορτωνόμενος ἑκατοντάδας τινὰς ἀντιτύπων, νὰ περιέλθῃ τὰ ἐν τῷ ἑξωτερικῷ κέντρα τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐκλιπαρῶν τὴν ἀγορὰν αὐτοῦ.

Ὅλ' αὐτὰ παρῆλθον εὐτυχῶς σήμερον. Ἐὰν δὲ ἦναι ἀληθές ὅτι ἔχουν καὶ τὰ βιβλία τὴν τύχην τους, κατὰ τὸ ἀρχαῖον λατινικὸν λόγιον, ἡ τύχη αὐτῶν εἶναι ὁ ἐκδότης. Ὅσον

τελειότερος εἶναι ὁ ὀργανισμὸς τοῦ καταστήματός του, ὅσον ἀφθονώτερα καὶ καλλίτερα τὰ μέσα τῆς διαδόσεως, ὅσον περισσότερον εὐρύς ὁ κύκλος τῶν ἐργασιῶν του, ὅσον ἀκόμη ἀκμαιότερα ἡ πίστις του, τόσον ἡ τύχη τοῦ βιβλίου εἶναι μᾶλλον ἐξησφαλισμένη.

Εἶπα καὶ περὶ ἀκμαιότητος πίστεως καὶ τὸ πρᾶγμα θὰ φανῇ ἴσως παράδοξον. Ποια σχέσις εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τῆς πίστεως τοῦ ἐκδότου καὶ τῆς καταναλώσεως τοῦ βιβλίου; Ἐὰν μοῦ ἐπετρέπετο, θ' ἀνέφερον ἐδῶ τὸ ὄνομα γνωστοῦ συγγραφέως ὅστις ἀποπειραθεὶς τὴν κατὰ τεύχη ἐκδοσὶν ἔργου γνωστοτάτου εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον ἠναγάσθη νὰ διακόψῃ ταύτην, διότι ἐκ τοῦ πρώτου τεύχους διετεθήσαν 163 ἀκριθῶς ἀντίτυπα· τὸ αὐτὸ ἔργον μετὰ τινα καιρὸν ἀνετέθη εἰς ἐκδότην καὶ τὸ πρῶτον τεῦχος αὐτοῦ ἐπωλήθη εἰς 1800 ἀντίτυπα, τοῦ συγγραφέως σταυροκοπούμενου. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι καὶ τόσον δύσκολον νὰ ἐξηγηθῇ. Τὸ κοινὸν ἐξεματίσθη πολλάκις· ἐπλήρωσε τὰ πρῶτα τεύχη ἔργων, τὰ ὅποια οὐδέποτε ἤχθησαν εἰς πέρας; καὶ δικαίως δυσπιστεῖ. Ὁ ἐκδότης, ὅταν εἶναι γνωστός, ἀποτελεῖ δι' αὐτὸ μίαν ἐγγύησιν ὅτι τὸ ἔργον δὲν θὰ διακοπῇ.

Ἄλλ' ὅταν δὲν εὕρισκε τις ἐκδότην; θὰ ἐρωτήσετε. Αὐτὸ σημαίνει ἀπλούστατα ὅτι τὸ ἔργον σας δὲν ἔχει μέσα του τὰ στοιχεῖα τῆς ἐπιτυχίας καὶ — ἐκτὸς ἂν ᾔσθε ἐκατομυριοῦχος ἢ ἔχετε χρήματα διὰ πέταμα — καλὰ θὰ κάμετε νὰ παραιτηθῇτε τῆς ἰδέας τῆς τυπώσεώς του.

Ἄλλ' ἂς ἰδῶμεν ἐκ τοῦ πλητίον τί ἐστὶ ἐκδότης καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πλουτίζει· τῷ ὄντι εἰς βάρος τῶν γραφόντων, χωρὶς αὐτὸς νὰ προσφέρῃ τίποτε ὡς κοινῶς νομίζεται.

Ὁ ἐκδότης προσφέρει ἐν πρώτοις τὰ κεφάλαιά του. Μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ συγγραφέως συνάπτεται σχέσις πολλὴν ἀναλογίαν ἔχουσα πρὸς τὴν λεοντίαν καλουμένην ἐταιρίαν, τὴν ὁποίαν ὁ νόμος ἀπαγορεύει. Ἄν ὑπάρξῃ κέρδος, ὁ συγγραφεὺς μετέχει τὴν ζημίαν ὅπως ὑφίσταται ὅλην ὁ ἐκδότης. Καὶ τοῦτο ὑπὸ οἷουςδὴποτε ὅρους καὶ ἂν ἐγένετο ἡ μεταξὺ αὐτῶν σύμβασις. Ἄν ὁ συγγραφεὺς ἐπώλησεν ἀντὶ ὠρισμένου πησοῦ τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ἔργου του, λαμβάνει τὸ συμφωνηθὲν τίμημα αὐτοῦ καὶ ὁ ἐκδότης ἂς κάμῃ καλὰ. Ἄν μιτοπωληθῇ τὸ ἔργον, θὰ καλύψῃ μόλις τὰς δαπάνας· ἂν δὲν πωληθῇ, ζημίᾳ. Καὶ ἡ ζημίᾳ αὕτη, ὧς σεῖς ὅσοι μετὰ τόσης ἀδιαφορίας ὁμιλεῖτε περὶ τῶν φυλλάδων, δύναται ν' ἀνέλθῃ πολλάκις, ἀναλόγως τοῦ ὄγκου τοῦ ἔργου, εἰς περιουσίαν ὀλόκληρον, δέκα, εἴκοσι, πενήντα χιλιάδων δραχμῶν. Οὕτω βιβλία τοῦ ὄγκου καὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἐμπορικοῦ Δικαίου τοῦ Lyon Can et Renault ἢ

τῶν Ἑλληνικῶν Κωδίκων Διοβουνιώτου ἀποτελοῦν ἀληθῆ τολμήματα δι' ἓνα ἐκδότην. Καὶ κατὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὁ ἐκδότης διαφέρει τοῦ ἀπλοῦ ἐμπόρου. Ὁ ἔμπορος ἄγεται μόνον ἐκ τοῦ πόθου τοῦ πλουτισμοῦ. Ὁ ἐκδότης ἔχει καὶ φιλοδοξίας. Τὸ ἰδανικόν του εἶνε νὰ γίνῃ αὐτὸς ὁ κύριος μοχλὸς τῆς ἀναπτύξεως τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν, ἡ δὲ ἔκδοσις ἐνὸς συγγράμματος ἐκ πεντακοσίων ἢ ἑξακοσίων τυπογραφικῶν φύλλων ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον τίτλον τιμῆς δι' αὐτόν. Ἡ ἰδέα τοῦ κέρδους κατέχει δευτερεύουσαν θέσιν παρ' αὐτῷ· ἐὰν δὲ ποθῇ τὸ χρῆμα, τὸ ποθεῖ ὡς τὸ μόνον ἀσφαλὲς καὶ ἀποκλειστικὸν μέσον τὸ δυνάμενον νὰ ὁδηγήσῃ πρὸς τὸν σκοπόν.

Προσφέρει ἀκόμη τὰς γνώσεις του.

Ἐδῶ οἱ μὴ γνωρίζοντες τὰ πράγματα θὰ μειδιάσουν βεβαίως. Μήπως ἀπαιτοῦνται ἰδιαίτεραι γνώσεις διὰ νὰ ἐκδίδῃ τις βιβλία; Ἐν τούτοις ὅσα γνωρίζει εἰς ἀπλοῦς ὑπάλληλος ἐκδοτικοῦ καταστήματος ἐπὶ τῆς ἐν γένει φιλολογίας, ἐπιστημονικῆς, τεχνικῆς, μυθιστορικῆς, δραματικῆς, θὰ ἦσαν εὐτυχεῖς ἐὰν ἐγνώριζον οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ Πανεπιστημίου μας. Ὀνόματα καὶ ἔργα συγγραφέων ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι τῶν συγχρόνων εἶναι ὅλα γνωστὰ εἰς αὐτόν, ὅφειλει νὰ τὰ ἔχῃ διαρκῶς εἰς τὴν μνήμην του, νὰ ἔχῃ ἰδέαν τοῦ περιεχομένου ἐκάστου, νὰ γνωρίζῃ ποῖον εἶναι τὸ θεωρούμενον καλλίτερον, ὅχι δὲ ἅπαξ συνέβῃ ἀγορασταὶ βιβλίων νὰ μείνουν κατὰπληκτοι πρὸ ἀπλοῦ πωλητοῦ ἐκθέτοντος τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰ πλεονεκτήματα ἐπιστημονικοῦ βιβλίου καὶ παροτρύνοντος νὰ προτιμηθῇ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ἐπὶ ὁμοειδῶν βιβλίων.

Ἀλλὰ πλὴν τούτων ὁ ἐκδότης, ὅφειλει νὰ παρακολουθῇ τὴν παγκόσμιον ἐκδοτικὴν κίνησιν· νὰ συμβουλευέται τὰς χιλιάδας καὶ μυριάδας τῶν κατ' ἔτους ἐκδιδομένων εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἰδίᾳ δ' ἐν Γαλλίᾳ, καταλόγων, ἐπετηρίδων, ἐπιθεωρήσεων· νὰ συνδυάζῃ ἐξ αὐτῶν, νὰ ἐκλέγῃ, νὰ ἐφευρίσκη, νὰ ἐπινοῇ, καὶ νὰ παρορμᾷ εἰς μεταφράσιν ἢ συγγραφὴν ὁμοίων, ἐκ τῆς ἀλλαχοῦ ἐπιτυχίας αὐτῶν ὁδηγούμενος. Τὸ κοινὸν συνήθως τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ βιβλίου ἀποδίδει εἰς τὸν συγγραφέα, εἰς αὐτὴν τὴν ἐπίνοιαν, εἰς αὐτὸν τὸν γράψαντα. Καὶ ὅμως τὰ ἐννέα δέκατα τῶν ἐπιτυχιῶν τῆς ἐκδοτικῆς ἐν Ἑλλάδι ὀφείλονται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν ἐπίνοιαν τοῦ ἐκδότου, προσφέροντος ἐτοίμην τὴν ἰδέαν εἰς τὸν συγγραφέα, ὅστις πολλάκις εἶναι ὅλως ἐναντίος εἰς τὴν ἐπιχείρησιν.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐπιτυχία δὲν στέφει πάντοτε τοὺς ὑπολογισμοὺς αὐτοῦ καὶ ἐνίοτε συμβαίνει ν' ἀποτυγχάνῃ ἐκεῖνο ἀκρι-

ὥς τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐκ τῶν προτέρων παρεῖχε τόσῃ ἐλπίδι ἐπιτυχίας. Πρόσφατον τοιοῦτον παράδειγμα παρέχουσιν οἱ καλούμενοι Πίνακες τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης. Συνοψίζουσιν οὗτοι εἰς ὀλίγας λέξεις πάσας τὰς νόσους, συμπτώματα, πρόγνωσιν, διάγνωσιν, θεραπείαν καὶ ἀποτελοῦσι πολὺτιμον βοήθημα διὰ πάντα ἱατρον. Ἡ ἐπίνοια νεωτάτη καὶ ἔσχε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν ἐν Γαλλίᾳ, ὡς εἶχε τὴν κηλοσύνην νὰ μὲ πληροφορήτῃ Γάλλος συνάδελφος κατὰ τὸ τελευταῖον εἰς Παρισίους ταξιδιόν μου. Παρ' ἡμῖν τὸ ἔργον ἀπέτυχε. Δικτὶ; Μυστήριον.

Προσφέρει ἔτι τὴν πεῖράν του ὁ ἐκδότης. Ἀπὸ τοῦ τίτλου τοῦ βιβλίου μέχρι τῆς διαφημίσεως αὐτοῦ διὰ τῶν ἐφημερίδων ὀφείλει νὰ τὸ παρακολουθήσῃ κατὰ πόδας, νὰ ἐπέμβῃ ἀκόμη εἰς αὐτὴν τὴν σύνταξίν του, ἐὰν πρόκηται περὶ πρακτικοῦ τινος ἔργου. Ἐὰν ἀναθέσῃτε λ. γ. εἰς ἓνα οἰονδήποτε εἰδικὸν νὰ σᾶς γράψῃ ἐν βιβλίον περὶ Ξυλουργικῆς ἢ περὶ Σιδηρουργικῆς, πρέπει νὰ παρακολουθῆτε συγχρόνως κατὰ πόδας τὴν πρόοδον τῆς ἐργασίας του· ἄλλως τὸ ναυάγιον τοῦ ἔργου εἶναι ἄφευκτον. Ὁ συγγραφεὺς θὰ ἐκτραπῇ εἰς ἐπιστημονικὰς θεωρίας, θὰ παραθέσῃ ἀλγεβρικοὺς τύπους καὶ ὑπολογισμοὺς ἀκαταλήπτους δι' ἐκείνου, δι' οὓς προορίζεται τὸ βιβλίον. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἐκδότου πρέπει νὰ εἶναι ἐκεῖ παρούσα πάντοτε, ἐτοιμὴ νὰ περικόψῃ τὰ πτερὰ τῆς φαντασίας καὶ τῆς ἐπιστημοσύνης τοῦ συγγραφέως, ἥτις παρασκευάζει τὴν ἀφ' ὕψηλοῦ πτώσιν τοῦ ἔργου.

Ἔρχεται ἔπειτα ὁ τίτλος τοῦ ἔργου. Ὡς τῆς φορικώδους ἀγωνίας τοῦ ἐκδότου! Σχεδὸν οὐδεὶς τῶν συγγραφέων θέλει νὰ δεχθῇ ὅτι ὁ τίτλος ἀποτελεῖ τὰ τρία τέταρτα, πολλάκις δὲ τὸ ὅλον τῆς ἐπιτυχίας τοῦ βιβλίου. Ἡ παρατήρησις βεβαίως δὲν εἶναι ἰδική μου. Ὁ Monton ἐν τῷ τελευταίῳ ἔργῳ αὐτοῦ «*Περὶ τοῦ πῶς δεῖ συγγράφειν*» (*L'art d'écrire un Livre*) τοσαύτην ἀποδίδει σπουδαιότητα εἰς τὸν τίτλον τοῦ βιβλίου, ὥστε φρονεῖ ὅτι πολλάκις τὸ ὅλον τῆς ἐπιτυχίας ἢ ἀποτυχίας αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τίτλου.

Δυστυχῶς οἱ γράφοντες παρ' ἡμῖν κατὰ τὸ πλεῖστον οὐδεμίαν προσοχὴν δίδουν εἰς τὸν τίτλον, ὅστις ἄλλοτε εἶναι μακαρονικώτατος καὶ ἄλλοτε συνοδεύεται ἀπὸ τὰ ἀπαίσια ἐκείνα ἐπεξηγηματικὰ τῶν ἥτοι, μὲ τὰ ὁποῖα οἱ ἀρχαιότεροι ἐνόμιζον ὅτι εἶναι ἀπαραίτητον νὰ συνοδεύεται ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου λ. γ. «*Ἡ Αἰώνιος Ζωή, ἥτοι μελέτη περὶ .. κτλ.*»

Καὶ πρέπει νὰ ἰδρώσῃ ὁ ἐκδότης διὰ νὰ πείσῃ τὸν συγγραφέα ὅτι ὁ τίτλος του εἶναι ἀκατάλληλος. Ἀλλὰ καταφανεστερον,

παρ' ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα καὶ οἱ συλλογισμοί, εἴμπορεῖ νὰ δείξῃ τὴν σημασίαν τοῦ τίτλου τὸ ἐξῆς παράδειγμα. Μία ἐκ τῶν μεγάλων ἐπιτυχιῶν τῆς ἐλληνικῆς ἐκδοτικῆς ἦτο ὁ τοῦ κ. Ν. Κοντουριώτου γραφεὶς καὶ ὑπ' ἐμοῦ ἐκδοθεὶς «Πρόχειρος Δικηγόρος» τοῦ ὁποίου δύο ἐκδόσεις ἐξηντλήθησαν σχεδὸν τελείως ἐντὸς διετίας. Συγχρόνως μὲ τὸ ἔργον αὐτὸ ἡγγέλλετο κατὰ σύμπτωσιν ἡ ἐκδοσις καὶ ἄλλου ὁμοίου, φέροντος ὅμως τὸν τίτλον «Νομικὸς ὁδηγὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνίδων.» Τὸ δεύτερον δὲν κατωρθώθη νὰ ἴδῃ ποτὲ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ὁλόκληρον. περιορισθὲν εἰς ἓν ἢ δύο τεύχη.

Ἔρχεται ἔπειτα τὸ ἐξώφυλλον τοῦ βιβλίου τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ ὁλόκληρον ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τέλος ἡ διαφήμισις τοῦ ἔργου. Ἐδῶ πρέπει νὰ βάλῃ ὅλην του τὴν ψυχὴν ὁ ἐκδότης. Ὁ συγγραφεὺς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν ἐννοεῖ τίποτε ἀπὸ διαφήμισιν. Δι' αὐτὸν διαφήμισις θὰ εἴπῃ ὀλίγα· λέξεις εἰς μίαν γωνίαν ἐφημερίδος προωρισμέναι νὰ ἀναγνωσθοῦν ἀπὸ ὀλίγους ἀργοσχόλους κατατρώγοντας καὶ αὐτὰς ἔτι τὰς ἀγγελίας τῶν ἐφημερίδων. Καὶ εἶναι τόσον ὀλίγοι οἱ γνωρίζοντες τί θὰ εἴπῃ διαφήμισις καὶ τόσον δύσκολος ἡ καλὴ διαφήμισις! Εἰς τῶν μεγάλων δημοσιογραφικῶν μας καλῶν μου ἔλεγε πάντοτε ὅτι μία καλὴ σεκλάμξ εἶναι δυσκολωτέρα ἀπὸ δέκα πρώτης τάξεως ἄρθρα. Καὶ ἔχει δίκαιον. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ θὰ ἐγενόμην πολὺ μακρός, ἐὰν ἤθελον νὰ δώσω ἰδέαν αὐτοῦ καὶ ἀρκετὰ κατεγράσθην ἕως τώρα τῆς φιλοξενίας τοῦ Ἡμερολογίου σας.

Προσφέρει ἀκόμη τὴν ἐργασίαν του τὴν προσωπικὴν ὁ ἐκδότης, ὅλην τὴν ἐργατικότητα καὶ δραστηριότητα τὴν ὁποίαν δύνανται νὰ ἔχῃ.

Ὅστις ἐτύπωσε καὶ ἅπαξ μόνον ἔστω καὶ ὀλίγας σελίδας, αὐτὸς μόνον δύνανται νὰ ἐννοήσῃ τὰς ἀγωνίας τῆς τυπώσεως ἐνὸς βιβλίου. Ὁ ἐκδότης καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐκτυπώσεως εὐρίσκεται μεταξύ τυπογράφων καὶ συγγραφῶς, μεταξύ σφύρας καὶ ἄκμωνος δηλαδὴ. Καὶ εἶναι ἀμείλικτος καὶ ἄγριος ὁ πόλεμος μεταξύ τυπογράφων καὶ συγγραφῶς, διαρκὴς σειρὰ ἐχθροπραξιῶν χωρὶς στιγμὴν ἀναχωχῆς. Ὁ συγγραφεὺς ἀνατρέπει τὰ κείμενα πολλάκις, κάμνει προσθαφαιρέσεις καὶ διαγραφὰς καὶ συμπληρώσεις· αἱ ὁποῖαι ἐξαγριώνουν τὸν τυπογράφον. Ὁ τυπογράφος ἐξ ἄλλου διαπράττει παρανοήσεις, αἱ ὁποῖαι κάμνουν ἔξω φρενῶν τὸν συγγραφέα. Τὸ λεπτόν καὶ δυσανάγνωστον γράψιμον ἰδίᾳ εἶναι ἡ πυρίτις ἡ ἀπειλοῦσα εἰς ἐκάστην ὥραν καὶ ἐκάστην στιγμὴν ἀνάφλεξιν. Εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν ὁ ἐκδότης

πρέπει νὰ εἶναι Ἄργος ἀκοίμητος, ἑτοιμος νὰ προσφέρῃ πάντοτε τὴν ράχιν του τώρα μὲν διὰ νὰ ξεθυμώσῃ ὁ τυπογράφος, ὅταν ἔχῃ δίκαιον, καὶ τώρα ὁ συγγραφεὺς ὅταν δὲν ἔχῃ ἄδικον, ἑτοιμος ἀκόμη νὰ πληρώσῃ καὶ τὴν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν ὅταν αἱ ἀνάγκαι τὸ ἀπαιτήσουν, ὅταν δηλαδὴ ὁ τυπογράφος ἡναγκάσθῃ νὰ καταβάλλῃ πρόσθετον ἐργασίαν.

Ἄλλ' ἡ πέτρα τοῦ σκανδάλου εἰς τὴν ἀδιάλλακτον αὐτὴν ἐχθρότητα εἶναι κυρίως τὰ τυπογραφικὰ λάθη. Ἄν ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἔμπειρος, γ. ὠρίζεται ὅτι βιβλίον χωρὶς κανέν ἀπολύτως τυπογραφικὸν λάθος οὔτε ἔγινε ποτὲ ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας, οὔτε θὰ γίνῃ. Καὶ τὰ πράγματα βεβαιῶνται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον καλῶς. Ἄν ὅμως ὁ συγγραφεὺς εἶναι πρωτόπειρος, ἐν καὶ μόνον λάθος εἶναι μαχαίριά βθεῖα δι' αὐτόν, τὴν ὁποίαν κανέν βότανον δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἐπουλώσῃ.

Καὶ ὅμως τὸ κακὸν αὐτὸ τὸ τόσον φοβερόν, διὰ τοὺς πρωτοπείρους συγγραφεῖς ἰδίᾳ, οὐδεμία ἀνθρωπίνῃ δύναμις δύναται νὰ ἀνατρέψῃ. Χίλιοι διορθωταί, λέγει ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Μοντιον ἂν ἴδουν ἐν ἔργον χωρὶς νὰ εὕρουν τὸ παραμικρὸν λάθος, τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει ὅτι εἰς χιλιοστὸς πρῶτος δὲν θὰ ἀνακαλύψῃ ἐν τούλάχιστον.

Καὶ δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῶν τυπογραφικῶν ἐκείνων λαθῶν τὰ ὁποῖα ἐγκαίρως παρατηροῦνται καὶ διορθοῦνται, ἀλλὰ περὶ τῶν δολίων καὶ ὑποούλων ἐκείνων λαθῶν, τὰ ὁποῖα, ἀφοῦ διέφυγον ὅλων τῶν διορθωτῶν καὶ τοῦ συγγραφέως τὴν παρατήρησιν, ἀποκαλύπτονται, ὡς ν' ἀποβάλουν αἰφνιδίως τὴν προσωπίδα, μετ' τὴν τύπωσιν. Τὰ λάθη αὐτὰ ἔχουν κατὶ τὸ διαβολικόν, τὸ καταχθόνιον καὶ εἶναι ἀναρίθμητα τὰ περὶ αὐτῶν ἀνέκδοτα.

Ἄλλ' ἐν τὰ λάθη εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπροσεξίμι τοῦ διορθωτοῦ ἢ τῶν τυπογράφων, εἰς ἀντιστάθμισμα ὅχι σπανίως συμβαίνει αὐτοὶ οὗτοι οἱ δράσται νὰ ἐξαγνίζουσιν τρόπον τινὰ τὰ ἁμαρτήματά των διορθοῦντες ἀβλεψίας συγγραφικὰς· δὲν θὰ λησμονήσω δὲ ποτὲ τὴν ἡρώϊκην αὐτοχρημα πρᾶξιν στοιχειοθέτου, ὅστις μετὰ ἐπανειλημμένας διορθώσεις τοῦ συγγραφέως σημειοῦντος δασεῖαν εἰς τὴν λέξιν ὁ πα δ ὁ ς, αὐτὸς ἐπέμεινε καὶ ἐτύπωσε τὴν λέξιν μὲ ψιλὴν, ὡς ἦτο ὀρθόν, ἀναδεχόμενος ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην τῆς πράξεώς του ἀπέναντι συγγραφέως ὅστις ἦτο γνωστὸν ὅτι θὰ ἔκαμνεν ἐπανάστασιν ἐὰν ἀνεκάλυπτεν ὅτι ἔμεινε λάθος διορθωθὲν ὑπ' αὐτοῦ. Ὀλίγοι μάλιστα ἴσως γνωρίζουν ὅτι εἰς τῶν ὠραιότερων στίχων τῆς γαλλικῆς φιλολογίας εἶναι προῖδον τυπογραφικοῦ λάθους. Εἶναι ὁ γνωστότατος παρ'

ἡμῖν στῖχος τοῦ Malherbe, γνωστὸς ἰδίως ἐκ τῆς παραφράσεως τοῦ Παράσχου.

Τὴν αὐγὴν μὲ τῇ θροσούλᾳ ἐγεννήθηκ' ἓνα ρόδο·
τὴν αὐγὴν μὲ τῇ θροσούλᾳ ἐμαράθηκε τὸ ρόδο.

Ὁ ποιητὴς εἶχε γράψῃ:

Et Rosette a vécu ce que vivent les roses,
L' espace d' un matin.

καὶ ὁ τυπογράφος συνέθεσε:

Et rose, elle a vécu ce que vivent les roses,
L' espace d' un matin.

Τὸ λάθος τοῦ τυπογράφου ἔδιδε τόσον ὥραϊον τέλος εἰς τὴν στροφὴν ὥστε ὁ ποιητὴς τὸ ἀφῆκε.

Δυστυχῶς ὅλα τὰ λάθη δὲν εἶναι προϊόντα τυπογραφικῆς μεγαλοφυΐας καὶ ὁ ἐκδότης ὀφείλει νὰ ἔχῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ συγγραφέως διορθωτὰς πρώτης τάξεως, καλοὺς διορθωτὰς· ἂν δὲν ἐμπνεύσῃ αἰσθήματα ὁμοιοίας καὶ ἀγάπης μεταξὺ συγγραφέως καὶ τυπογράφου, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ὑπάρχει ἐλπίς νὰ παράσῃ στιγμὰς ἀναπαύσεως εἰς τὸν ἐκδότην.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἶναι εὐκόλον νὰ συμπεράνῃ τις ποίαν τεραστίαν ἐργατικότητητα πρέπει ν' ἀποδείξῃ ὁ ἐκδότης, εἴαν, ὡς εἰς τὸν ὑποφαινόμενον συνέβη, ἔχει νὰ ἐκδώτῃ εἰς διάστημα τριῶν ἢ τεσσάρων μηνῶν διακόσια περίπου διδασκτικὰ ἔργα. Βεβαίως τὸ πρᾶγμα θὰ ἦτο ἐντελῶς ἀκατόρθωτον εἴαν δὲν βοηθεῖται ὑπὸ πολυπληθοῦς καὶ ἀναλόγως μορφωμένου προσωπικοῦ, ἀλλὰ πάντως ὀφείλει ὁ ἴδιος νὰ προβλέψῃ περὶ ὧλων καὶ νὰ φροντίσῃ δι' ὅλα.

Προσφέρει τέλος ἀκόμη ὁ ἐκδότης τὰ μέσα τῆς διαδόσεως τοῦ βιβλίου· μέσα, τὰ ὅποια δι' ἀγώνων καὶ μόχθων καὶ θυσιῶν ἀπείρων ἐδημιούργησεν ὁ ἴδιος ἀναλόγως τῶν προσπαθειῶν του καὶ τῆς φιλοδοξίας του. "Ω! εἴαν ἐγνώριζεν ὁ ἀρελὴς ἀναγνώστης, ὁ εὐρίσκων εἰς τὴν μακρυνὴν ἐπὶ τῇ ἐτοιμοῦ πρὸς ἀγορὰν τὸ βιβλίον οὗ ἔχει ἀνάγκην, μὲ τὴν αὐτὴν τιμὴν τοῦ καταστήματος, ποίαν τεραστίαν ἐργασίαν καὶ θυσίαν ἀπῆρτησαν αἱ ἐξήκοντα περίπου ἀντιπροσωπεῖται τοῦ ἐκδοτικοῦ μου Οἴκου ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, ἀναμριδύλως θὰ εἶχεν ἄλλην ἰδέαν περὶ ἐκδότου.

Αὐτὸς εἶναι ὁ ἐκδότης εἰς ὥχραν σκιαγραφίαν. "Αν δὲν δέχεσθε ὅτι τὸ ἐπάγγελμά του εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον πολυθασανισμένα, θὰ δεχθῆτε τοῦλάχιστον, ἐλπίζω, ὅτι τὸν ἄρτον του τὸν τρώγει χριστιανικώτατα ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου του.